

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 31
כסלו תשע"ה

גליון מיוחד בענין הטלטול ברחוב ז'בוטינסקי והפתרונות

ולכן מי שעובר את רחוב ז'בוטינסקי על מנת שאח"כ יטלטל בתוך בני ברק, אינו יכול לעשות כך ברח' השומר, כי אין שם עירוב שכונתי. אבל יכול לעשות כן ברחובות הפנימיים, שהם בתוך גבולות העירובים השכונתיים כגון אם יעבור ויכנס במעבר ליד "טרם" ויכנס לרח' הירדן, או שיכנס לשיכון ה' לרח' אלקבץ [קטע מרח' אלקבץ עדיין מחוץ לעירוב], ואח"כ יצא להשומר דרך ריינס והאלה בלבד. אמנם במקומות אלו עדיין לא הושלמו השכירות, [ברח' הירדן וברח' שפירא], ולכן עדיין ההיתר הוא רק באופן שלא מכניסים לתוך הדירה [ע"פ כללי דין כלים ששבתו בחצר, כמבואר בגליונות 2, 13] וכו'.

הרים את הבת כשהוא תחת חוט של העירוב

אברכים חוזרים ומבקשים שנפרסם את הדבר הזה, מכיון שרבים שרוצים להקפיד על ההלכה אינם יודעים שאין שם עירוב. ואמנם כבר כתבנו על כך באחד הגליונות, בכל זאת אנו כותבים שוב, ומבקשים מאברכים שיעבירו את הדבר למי שישמע ויקבל.

סיפר האברך הנוכח לעיל, שבדרך הלך עשה את הפתרון הזה, שנתן לבת שלו לעבור את רחוב ז'בוטינסקי, וברחוב הירדן חיכתה העגלה מערב שבת, ומשם טלטל אותה לבית ההורים, בלי להכניס את העגלה לדירה [כיון שברח' הירדן שהעגלה היתה בו לא הושלמו השכירות כנ"ל]. בדרך חזר לביתם, הבת התעייפה ועשתה בעיות, ולא רצתה ללכת ברגליה כדרכם של ילדים, והסכימה רק שיקחו אותה על הידיים. ההורים ניסו להבטיח לה ממתק אם תלך ברגל, והיא בשום אופן לא הסכימה. ניסו לאיים עליה שהיא תישאר ברחוב לבד, אך גם זה לא עזר. הבת יודעת שההורים לא יעזבו אותה, והדברים האלו מאבדים את המשמעות תוך זמן קצר. לאברך לא היתה ברירה לטלטל ברחוב ז'בוטינסקי, כי הרי זה אסור ממש, וחשב מה עוד אפשר לעשות, ואולי להמתין חצי שעה במקום הזה עד שהיא תרצה להמשיך. לפתע מצא רעיון, הרי פחות מד' אמות [פעם אחת] מותר לטלטל אף ברשות הרבים [שו"ע סי' שמ"ט ס"ה], וא"כ אבא ירים אותה שתי פסיעות, ואז היא תרוץ לאמא שעומדת במרחק קטן. אמא תרים אותה שתי פסיעות, והיא תרוץ לאבא שהתקדם ועומד קדימה במרחק קטן. וכך עשו. כמובן שזה לא קל, אבל אין ברירה, כך הם יתאמצו רבע שעה ולא יטלטלו בחשש אסור.

כשהגיעו למדרכה של רחוב ז'בוטינסקי הרים האבא את הבת, ולפתע הוא שם לב שהוא עומד בדיוק מתחת החוט של העירוב העירוני שעובר באמצע המדרכה של רחוב ז'בוטינסקי. כלומר שלפי רמת הכשרות העירונית, החוט הזה הוא צורת הפתח של העירוב, שלפ"ז מהחוט ולפנים הוא רשות היחיד, ומהחוט ולחוץ הוא כרמלית או רשות הרבים, ולהעביר מצד לצד הרי זה הוצאה מרשות רשות. ובוז אין את ההיתר של פחות מד' אמות, כי זה נאמר רק כשמטלטל באותה רשות, ולא כמוציא מרשות לרשות.

בשעת מעשה לא ידע מה לעשות, והוריד את בתו מידי באותו מקום שעמד. אבל לאחר שבת פנה למוקד העירוב ושאל, האם הוא צריך לחשוש שעבר אסור, שהעביר במדרכה מצד לצד של החוט. והנה בסתם עירוב בכשרות עירונית, ודאי שצריך לחשוש שיש איסור הוצאה להעביר תחת החוט גם בפחות מד' אמות, אבל דוקא במקום הזה שמדובר ברחוב ז'בוטינסקי שהוא רשות הרבים לרוב שיטות הפוסקים, שאל האברך אולי אין איסור בדבר, כיון שהחוט לא מועיל.

פתרון לעבור את הכביש ברגל, או לפני קבלת שבת

מעשה באברך מפרדס כץ, שהורי אשתו גרים בבני ברק, וכדי להתארח בשבת אצל ההורים הוא צריך לעבור את רחוב ז'בוטינסקי, אשר כידוע הוא רשות הרבים להרבה שיטות בפוסקים, ולא מועיל לו עירוב. מכיון שהוא גר באזור שכנגד רח' השומר, קשה לו להאריך דרכו עד הגשר שנמצא אחרי צומת רח' סוקולוב, וא"כ גם אם בתוך השכונות הוא סומך על עירוב, הרי בדרך זו אינו יכול לקחת עגלה או לטלטל את הילדה בידיים, לעבור את רחוב ז'בוטינסקי, כי עליו לא מועיל

העירוב. לאותו אברך היו כמה ילדים שהקטנה שבהם היתה בת שנה וחצי שיכולה ללכת קצת ברגליה, וא"כ הוא מצא פתרון קל. הלך האברך לפני שבת והניח עגלה בתוך בני ברק מעבר לרחוב ז'בוטינסקי, כדי שבשבת ילך עם בתו ברגל עד אחרי הכביש, ויכנס לרחוב הראשון בתוך בני ברק, ומשם יקח אותה בעגלה הממתנית לו שם באחד הבנינים.

פתרון דומה ששמענו בשבוע זה מאברכים, שיוצאים מביתם בפרדס כץ לפני כניסת שבת, האשה מקדימה להדליק נרות, והבעל לא מקבל שבת ומטלטל את העגלה עד שעוברים את רחוב ז'בוטינסקי ונכנסים לרחוב השומר, ושם הבעל מקבל שבת, והאשה מטלטלת על סמך העירובים השכונתיים. [וכשהחזורים מאריכים את הדרך ועוברים דרך הגשר].

חלק מרחוב השומר ללא עירוב שכונתי כלל!

יש לציין דבר חשוב הנוגע לפתרון זה, בשני מקרים אלו צריכים לדעת שבסוף רח' השומר אין שום עירוב שכונתי, האברכים סומכים על הנחת יסוד ידועה, שבכל מקום שיש אברכים ממילא נעשה עירוב מהודר, כי לא יתכן אחרת, ובכל מקום של שומרי מצוות ממילא נעשה עירוב בדרגת כשר. ושניהם לא נכונים, יש הרבה שכונות בארץ שהרבה אברכים גרים בהם, ובכל זאת אין בהם עירוב שכונתי כראוי, או שהוא כולל רק מעט מהרחובות של השכונה. לפעמים זה מפני שלא התארגנו, או מפני שיש בעיות מהרשויות או משכנים. וכן בענין שאר המקומות של שומרי מצוות, הארכנו הרבה פעמים שבהרבה מקומות העירוב לא מתפקד, ובחלקם יש מצבים שבאופן רשמי ובידיעת הגורמים העירוב קרוע במשך כמה חודשים מחוסר תקציב, כמו שהבאנו בגליון 29.

בעירנו בני ברק רוב העיר מכוסה בעירובים שכונתיים, חלקם ברמה מהודרת, ובחלקם חסר שכירות מהמזמרים כלומר שאינם מתירים לטלטל תינוקות שצריך להוציאם בידיים מהבית, אלא רק לתינוק זוחל או הולך שיכול לצאת מהדירה בכוחות עצמו, ולטלטלו בעגלה שהיתה מערב שבת בחדר מדרגות מחוץ לדירה. אך מלבד מקומות אלו, יש מקומות מעטים שאין בהם עירוב שכונתי כלל, ואפילו המחיצות לבד אינם כשרות ברמת הכשרות הנדרשת מאברכים, ואחד מהמקומות האלו הוא הקטע הזה ברח' השומר, מצומת ז'בוטינסקי, עד סמוך לצומת רח' השלושה. בכל האזור הזה מסתיימים העירובים שברחובות הפנימיים בנין או שנים לפני רח' השומר.

לפרסם את חומרת הטלטול ברח' ז'בוטינסקי

כמובן שהשאלה שאנשים שואלים, אם לא מועיל העירוב מדוע יש שעושים עליו עירוב, ובעיקר מציק לאנשים שהרי רואים אנשים חרדים שמטלטלים בו, וא"כ בודאי יש לזה היתר. לעומת זאת אברכים רבים שנודעו לחומרת איסור הטלטול ברחוב ז'בוטינסקי, פנו כמה פעמים למוקד העירוב, שצריך יותר לפרסם שידעו לא לטלטל ברחוב זה.

והנה בענין אלו שמטלטלים, אכן יש חוסר מודעות כללית בנושא העירוב, ואנשים לא מבררים במקור מוסמן, אלא מקילים לסמוך על כל שמועה, ולא דורשים כשרות מהודרת עם חותמת כמו במאכלים, וכל מה שיש משהו שמותר זה כבר כשר, ולכן גם הכשרות לא מתאמצות לעשות יותר.

השבוע סיפר אברך בתמיחה, שראה בחור ישיבה הולך בשבת ברחוב ז'בוטינסקי עם כובע וחליפה ביד. הנה זה פשוט חוסר מודעות מינימלית ביותר, הרי לכל הדעות זה מקום בעייתי, א"כ גם אם אתה סומך על שכנאיה יש רב שעשה את העירוב והוא אומר שזה כשר, למה לטלטל כשלא מוכרחים.

ובנוגע לפרסום הדבר בגליונות אלו, הנה כבר הארכנו בזה בגליונות 2 ו-8 ובכל זאת גם הגליונות מגיעים רק למבקשי ההלכה, ומי שאינו מתעניין נשאר לא יודע. לכן אדרבה הקוראים היקרים הם יהיו אלו שיפרסמו את הדברים לשאר האברכים.

לתת לקטן לטלטל, ובענין מהו הגיל שהגיע לחינוך

בשבוע האחרון באחת מהפניות למוקד העירוב בענין רחוב ז'בוטינסקי, התקשר אברך שגר בפרדס כ"ז ליד צומת השומר, וצריך ללכת להוריו הגרים ממול מגוריו בשיכון ה', ושאל באיזו דרך לעבור את רחוב ז'בוטינסקי עם עגלה, ענה לו אין דרך לעבור אלא רק דרך הגשר. אמר האברך דרך הגשר בשבילי, זה להאריך את הדרך פי כמה, במקום חמש דקות, זה ארבעים וחמש דקות, אולי אפשר לתת לילד קטן שלא הגיע לחינוך, לטלטל את העגלה של התינוק היותר קטן, ולעבור את רחוב ז'בוטינסקי.

והנה דבר ראשון, לתת לילד פחות מגיל חינוך זה לא מעשי, מפני שילד שיכול לדחוף את העגלה כביש אחד, הוא כבר הגיע לגיל חינוך. כמבואר במשנ"ב (סי' שמ"ג סק"ג) שגיל חינוך לאיסורים הוא לפני גיל חינוך למצוות, דבמצוות של שבת כגון קידוש והבדלה, החינוך הוא מגיל שידוע ענין שבת [בין גיל חמש עד שבע], אבל גיל החינוך לאיסורים בין של תורה בין דרבנן, הוא בכל תינוק שמבין כשאומרים לו אסור לעשות, אף שאינו מבין ענין שבת. ע"ש במשנ"ב. ולפי"ז כתב בספר "שבתא דינוקא" (פרק י' סעיף כ') בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שגיל זה הוא מגיל שנתים או שלש. וא"כ לא שייך שקטן פחות מגיל חינוך לאיסורים, יטלטל את העגלה.

וגם מלבד זה, יש לדון מצד איסור ספיה, כמ"ש המשנ"ב (שם סק"ו) שאם אומר לקטן לטלטל לו מפתח ואפילו בכרמלית דרבנן, עובר באיסור ספיה. אמר אותו אברך, אם מצד ספיה, אני יכול לתת לו שיטלטל מעצמו, מחמת שהוא רוצה. שאל אותו מה הכוונה שהילד רוצה, הוא לא ביקש סתם להוליך את העגלה, יתכן שזה היה במקרה פעם אחת, אבל בשבת כשתרצה ללכת הוא לא יבקש להוליך, ואז תאמר לא שאם הוא יטלטל יקבל ממתק. והרי זה לא נחשב שמטלטל לצורך עצמו, כי הממתק אינו תוצאה מהטלטול, אלא אדרבה אתה עוד ממריץ אותו עם ממתק, לספות לו את הטלטול שיעשה עבורך.

הוסיף האחראי מנסיונו, יש מקרים שהילדים באמת רוצים לטלטל מעצמם, הם נהנים להוביל עגלה ולהרגיש גדולים, אבל זה נתון לתנודות, ובדרך כלל זה רק בחצי הראשון של הדרך. ומה עושים כשנתקעים באמצע הדרך, הרי על כרחך אומרים להם לטלטל וממריצים אותם כנ"ל, ובהכרח מגיעים שיש בזה ספיה ממש. א"כ הפתרון הזה טוב רק בעירובים שכונתיים, שהגדולים נמנעים מחמת חומרא, ומעיקר הדין מותר לטלטל, א"כ לוקחים בחשבון שלפעמים יצטרכו להגיד לילדים לטלטל. אבל ברחוב ז'בוטינסקי מה תעשה אם הוא יעצור באמצע הדרך. ומעשים שהיו שהילד עצר באמצע הכביש במעבר חציה, ונהיה אור אדום, והאבא היה צריך לטלטל ממש, ולא רק לומר לילד לטלטל! [ואין היתר של פיקוח נפש, כיון שיכול לסמן לכוננית הראשונה שעכשיו מתחילה לנסוע, שתעצור. רק זה יעורר מהומות למה אינו ממשיך].

המשיך האחראי ואמר לאברך גם אם לפני שתצא מהבית הילד יסרב, הרי כבר אין אפשרות לא ללכת, כיון שלא הכנת סעודת שבת, א"כ בסוף תצטרך לומר לילד לטלטל, וזה ודאי אסור.

האם צריך להאריך את הדרך עד הגשר

שמע האברך והסכים שאין דרך המותרת לעבור את רחוב ז'בוטינסקי ע"י ילד, אבל עדיין שאל האם הוא מחוייב ללכת עד הגשר ארבעים דקות הלוך, וארבעים דקות חזור, במקום לעבור תוך דקה אחת.

אמר לו האחראי ודאי, אתה לא חייב ללכת ארבעים דקות, אפשר להישאר בבית, אבל בשביל שלא לעשות כזה מעשה, לטלטל ברחוב שלרוב הפסוקים הוא איסור דאורייתא, צריך להתאמץ פי כמה מללכת ארבעים דקות! ואם זה קשה, אז שלא ילך, או שילך פחות, במקום כל שבוע ילך פעם בחודש. אבל ברור שצריך לעשות מאמץ גדול מאוד, בשביל לא לטלטל ברחוב זה.

והנה כדי לבאר את הנידון בענין הטלטול ברח' ז'בוטינסקי, יש להקדים ולבאר את יסוד הדברים מהו העירוב הנעשה בזמנינו. העירוב מורכב משני דברים, א. היקף מחיצות, ב. שיתוף ועירוב בפת.

החלק הראשון - היקף המחיצות, נועד כדי להפוך את הרחובות מכרמלית לרה"ק, וביאור הענין כדלהלן. יש ד' רשויות לשבת, מקום המוקף במחיצות הוא רשות היחיד, כביש או דרך הרבים מפולשת ורחבה ט"ז אמות היא רשות הרבים, שאר המקומות שאינם מוקפים ואינם דרך לרבים הם כרמלית, ומקום שאין בו שטח ד' על ד' טפחים הוא מקום פטור. ולכן כאשר מקיפים עיר שלמה או שכונה במחיצות או בצורות הפתח, נעשית כולה רשות היחיד ומותר לטלטל בתוכה.

אין מערבים רשות הרבים אלא בדלתות

היקף המחיצות בדרך כלל אין כולו במחיצות, אלא משתמשים גם בצורות הפתח [ע"י חומים ותחתיהם לחיים] שדינם כמחיצה, אבל הם לא לגמרי כמחיצה.

א. לכתחילה מחמירים כשיטת הרמב"ם שרוב ההיקף יהיה במחיצות ולא בצורות הפתח (ע"י שו"ע סי' שס"ב ס"ט ומשנ"ב ס"ק נ"ט).

ב. רחוב שהוא רשות הרבים לא מועיל בו צורת הפתח, כי "אתו רבים ומבטלי מחיצתא", האנשים של רה"ר מבטלים מצורת הפתח דין מחיצה. האפשרות היחידה היא לבטל מהרחוב דין רשות הרבים ע"י שיעשו שערים הננעלים בלילה בתחילת הרחוב ובסופו, דכיון שע"ז אין בקיעת רבים בכל עת אינו דומה לרשות הרבים שהיתה במדבר (שו"ע סי' שס"ד ס"ב ומשנ"ב סק"ז). ולפי"ז אין עירוב מועיל לכבישים שהם רשות הרבים, אא"כ יעשו שערים כמו בקרית ספר, מטרסדורף ורמות פולין.

אלא שלא כל רחוב הוא רשות הרבים. לדוגמא א. רחוב ללא מוצא, אינו רשות הרבים כיון שאינו מפולש ב. שכונה המוקפת מוג' רוחותיה במחיצות והכביש יוצא ונכנס רק ברוח רביעית, אין בו חשש רשות הרבים כיון שאינו מפולש. ועוד שכאשר יש ג' מחיצות שלימות, הרי מן התורה זה רשות היחיד [ורק מדרבנן צריך סגירה ברוח רביעית, ע"י בה"ל רס"י שס"ג] ולכן אין לנכנסים דין רבים ואינם מבטלים את צורות הפתח שברוח הרביעית. פתרון זה נעשה בכמה שכונות בירושלים (הר נוף, רמות ב', סנהדריה המורחבת ועוד). ג. רחוב שאינו רחב ט"ז אמה אינו רשות הרבים, מפני שאינו דומה לרשות הרבים שהיתה במדבר. ולכן רחובות העיר העתיקה בירושלים ובצפת אינם רשות הרבים, וכן מדרחוב ושבילים קטנים בשאר הערים. אבל כבישים סטנדרטיים בזמנינו הם מפולשים ויש בהם ט"ז אמה, שזה בסה"כ 7.70 מטר לשיעור הגר"ח נאה, 9.20 מטר לשיעור חז"א, וא"כ דינם כרשות הרבים שאין עירוב מועיל בהם.

האם צריך שיעברו ברחוב שישים ריבוא

הנושא המרכזי שיכול להכריע שרחובותינו אינם רשות הרבים, הוא התנאי הנוסף שנחלקו בו הראשונים, שיטת רש"י והרבה ראשונים שצריך שיעברו ברחוב שישים ריבוא, ולעומתם הרבה ראשונים חולקים כיון שתנאי זה לא הוזכר בגמרא כלל. האחרונים האריכו הרבה במחלוקת זו, ואין הכרעה ברורה בזה, המשנ"ב מסכם את הענין שהשו"ע נקט לאיסור שאין צריך שיעברו שישים ריבוא, אולם מנהג העולם להקל ע"פ השיטות שאין רשות הרבים בלי שיעברו שישים ריבוא [ולכן עושים עירוב בצורת הפתח בלי שערים], אבל כל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחיוב חמאת, כלומר זו מחלוקת באיסור דאורייתא (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, ובה"ל סי' שס"ד ס"ב).

גם בתוך השיטות שצריך שיעברו שישים ריבוא, שעליהם סמכו להקל, יש כמה דעות מתי נחשב שעוברים שישים ריבוא שאז אסור גם לשיטות אלו. א. לשון השו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) בדעת ה"א (א) שצריך שיעברו באותו רחוב בכל יום, אבל המשנ"ב (ס"ק כ"ד) דחה לשון זה שאין שום שיטה בראשונים הסוברת כן. ב. הביאור הלכה הביא דברי הרמב"ן שבדרך מעיר לעיר [הנקראת "סרטיא"] מודה רש"י שאין תנאי שיעברו בה שישים ריבוא. ולא מצאנו כדבריו בשאר ראשונים, אבל גם לא חלקו עליו. ג. הביאור הלכה הביא עוד שהריטב"א כתב שכל שיש שישים ריבוא בעיר, או בצירוף שרגילים סוחרים להיכנס לעיר, נעשים רחובותיה רשות הרבים, אע"פ שאין עוברים באותו רחוב ממש (וכ"כ בשער הציון ס"ק כ"ד לבאר שיטה זו).

לפיכך רחובות המשמשים מעבר מעיר לעיר, או שהם שנמצאים בעיר או באזור שנמצאים בו שישים ריבוא, יש לחשוש יותר ולהחמיר שהם רשות הרבים, ואין ללמוד עליהם מהמנהג שהיה נהוג במקומות שלא היו חששות אלו. ולפי"ז עירוב שכולל בתוכו רחוב אחד מאלו, הרי באותו מקום יש פירצה בעירוב, ונפסל ונאסר גם ההיקף לשאר הרחובות, עד שיבדילו ויעשו מחיצות בין השכונה לרחוב הנ"ל.

דין רחוב ז'בוטינסקי

והנה בדין רחוב ז'בוטינסקי, שמענו מגדולי הדור רבני העיר, מרן הגר"ש וואזנר ומרן הגר"ן קרליץ שליט"א, שרחוב זה רה"ר אף לשיטות שצריך שישים ריבוא, ואין לטלטל בו אף אם עשו עליו צורת הפתח. ויש לזה כמה טעמים. א. כביש זה משמש מעבר מעיר לעיר, מתל אביב עד פתח תקוה, ויש לו דין סרטיא שכתב הרמב"ן (הובא בבה"ל סי' שמ"ה ס"ז) שא"צ שיעברו בו שישים ריבוא, כיון שהוא מסור לכל העולם. ואע"פ שכיום יש דרך חילופית בכביש אם המושבות והיא יותר מהירה, אך עם כל זאת נשאר כביש ז'בוטינסקי ציר מרכזי לנסיעה מעיר לעיר, והתחבורה הציבורית המובילה מפתח תקוה לתל אביב עוברת בכביש זה. ב. כביש זה משמש לרוב תושבי גוש דן, שהם למעלה משישים ריבוא. ג. י"א שכל גוש דן כעיר אחת [לשיטות שקשת מחברת ערים ואכמ"ל]. ולפי"ז הוי עיר שיש בה שישים ריבוא, שכתב השער הציון (סי' שמ"ה ס"ק כ"ה) שבכה"ג ודאי שגם לרש"י נחשב כשישים ריבוא וא"צ שיעברו באותו רחוב. ואמנם בתוך העיר בני ברק מקילים ולא חוששים לזה, מאחר והרחובות אינם משמשים לכלל תושבי גוש דן, והם כרחובות אזוריים שאינם עומדים לשימוש הכלל. [וה"א שצריך לחשוש לזה ואכמ"ל], מוש"א רח' ז'בוטינסקי ודאי משמש בפועל לכולם. וא"כ גם לרוב השיטות מתוך המקילים בשישים ריבוא, רחוב זה נחשב כמי שיש בו שישים ריבוא, והטלטול בו אסור מן התורה, ולא רק מדרבנן.

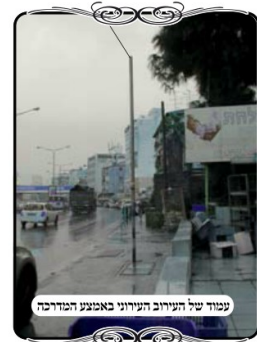
לאור האמור יוצא שאין להקל אף לילדים לטלטל ברח' ז'בוטינסקי, מאחר וכמעט שאין לו צד היתר.

דין המדרכה של רחוב ז'בוטינסקי

היו אברכים שפנו למוקד העירוב בבקשה שיתריעו על הטעות המצויה אצל אנשים המטלטלים בעירוב העירוני, שהולכים על המדרכה של רחוב ז'בוטינסקי, ואינם שמים לב שכמה פעמים הם יוצאים מהעירוב וחוזרים ונכנסים, כיון שחוטף העירוב עוברים על המדרכה של הרחוב, וכשהמדרכה בולטת יותר, יוצא שרוב המדרכה בחוץ. מוקד העירוב השיב כמה פעמים, שמבחינתו אין שום צד לסמוך גם על העירוב שבמדרכה, וממילא אם הוא יפרסם, הוא יודיע שאסור כלל לטלטל במדרכה, ולא רק שלא לצאת מעבר לחוט.

והנה הטענה של מי שעשה את העירוב על המדרכה, משום שהמכוניות שהם חלק מהשישים ריבוא לא עולות על המדרכה, וכן להיפך, האנשים לא הולכים על הכביש, וא"כ זה שני רחובות בלי גדר ביניהם, וברחוב שנקרא מדרכה אין שישים ריבוא. והנה הטענה הזו אינה נכונה כלל, משום שפשוט שהחלוקה הזו אינה נחשבת שני רחובות, אלא זה רשות הרבים אחת, שעשו בה הסדר כדי שיהיה אפשר לרבים לעבור מהר, שלא יתקעו האנשים במכוניות ויהיו פקקי תנועה, או ח"ו יבואו ליד סכנה.

ודין זה מפורש בגליון רע"א על

השו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) שציון לדברי השביתת יו"ט (סי' ו') שכתב שהקאלדרום [כעין מדרכות של זמנינו], אע"פ שהן גבוהות ג' טפחים או יותר מהרחוב, מצטרפות לאשוויי רשות הרבים, מפני שהן נעשות לדריסת הרבים בימות הגשמים, שלא ילכו ברפש וטיט, וכן בימות החמה שלא יכשלו בסוסים ופרדים. וכ"כ באגרות משה (ח"ה סי' כ"ח ענף ג' אות ח'). ובגמ' שבת הביא דבריהם, וכתב לדון שאם גבוה ג' טפחים מהכביש לא יצטרף, אבל במדרכות שלנו שאינן גבוהות ג' טפחים, ודאי מצטרף עם רה"ר. במנחת שלמה (ח"ב סי' ל"ה אות י"ט, מהדורת תשנ"ט) השיב לרב מחו"ל שכתב סברא כזו שהמדרכות מיועדות לאנשים, ולא מצטרפות עם הכביש משמשם לכלי רכב. וכתב הגרש"ז זצ"ל שהרי זה דומה לרחוב שחציו מיועד לגברים וחציו לנשים, או חציו למבוגרים וחציו לילדים, באופן שרק מכולם יחד יש שישים ריבוא, וכי נאמר שאין זה נחשב רה"ר.

לפי"ז ברור שגם המדרכה של ז'בוטינסקי שווה בדעה לרחוב, וכמו שהרחוב הוא רה"ר ולא מועיל לו עירוב, כך גם למדרכה לא מועיל עירוב. וא"כ כיון שהעירוב של העיר ג"כ עובר על המדרכה, יש גם בעיה חמורה לעירוב של העיר עצמה, שהוא נפסל באופן שווה לז'בוטינסקי. ואכן רבני העיר מרן הגר"ש וואזנר והגר"ן קרליץ שליט"א בקשו להכניס את גבול העירוב העירוני פנימה, אלא שהדבר לא בא לידי מעשה, מפני הקושי לבדוק ולעקוב אחריו.

סוף רחוב חזו"א ללא עירוב שכונתי כלל!

יש לציון בדרך אגב מקום נוסף, במתחם התלמודי תורה שברחוב חזו"א פתח עזרא, שיש בו בתי כנסת ות"ת, ורבים משתמשים בהם בשבתות, אבל הם מחוץ לכל העירובים השכונתיים. העירוב מסתיים באמצע הצומת של רח' חזון איש-עזרא, מול האי תנועה של רחוב עזרא (הלחי מופיע בתמונה בצד שמאל). ולכן חשוב לדעת שיש להימנע מלטלטל מחוץ לגבול זה, ואף לילדים שהגיעו לחינוך, צריך ללמד שלא יטלטלו במקום זה.

שביל מעבר למוקד הרפואה "טרם"

אנשים שזקוקים להגיע בשבת עם ילדים קטנים למוקד הרפואה "טרם איכילוב", יש דרך שאפשר להגיע דרך העירובים השכונתיים, בלי לעבור ז'בוטינסקי. הכניסה היא בשביל היוצא מרח' הירדן, ומגיע לז'בוטינסקי, אך לפני המדרכה של הרחוב, יש חניה גדולה לאמבולנסים שיש לה ג' מחיצות, ולכן היא לא מקבלת דין של רה"ר. ובאמצע החניה עשו צורת הפתח, שאפשר לעבור קרוב לכניס בתוך עירוב שאין בו את החשש של ז'בוטינסקי. אך יש לציון שבצירוב ברח' הירדן אין שכירות, ולכן דברים שמגיעים מטרם, כגון מסמכים רפואיים וכדומה, אין להכניסם לבית, אלא להשאירם בארון חשמל בחדר מדרגות עד צאת השבת. כמו"כ יש לזכור לא לצאת לרח' השומר בקטע הזה, אלא רק מצומת השלושה ולפנים לתוך ב"ב.

ביאור החידוש של החזו"א בענין עומד מרובה ברשות הרבים

יש עוד קולא שהמטלטלים ועושי העירובים סומכים ע"ז לעשות עירוב גם ברחובות שהם ראויים להיות רשות הרבים, על פי מה שכתב החזו"א לתרץ את התמיהה הגדולה, מדוע לא חששו לשיטות שרחוב ט"ז אמה הוא רשות הרבים גם כשאין שישים ריבוא עוברים בו. וכתב החזו"א (סי' ק"ז סק"ד ה') כי בזמנינו שהבנינים צפופים, א"כ ברוב הרחובות מתבטל דין רה"ר. שכאשר יש רשות הרבים ויוצא ממנה רחוב לצד אחד בלבד (רחוב א' בשרטוט), הרי לרחוב זה יש דין רשות היחיד כי יש לו שתי מחיצות מהבנינים שבצדדים, ומחיצה שלישית מהבנינים שכנגדו מעבר לרחוב (רחוב ב-ג בשרטוט), ובג' מחיצות נעשה רשות היחיד מן התורה ולא רשות הרבים. [וא"כ אפשר לעשות בו עירוב ע"י צורות הפתח בלי דלתות]. ואע"פ שיש פירצה ע"י הרחוב העובר שם, הרי ע"י דין עומד מרובה על הפרוץ נעשה השטח שכנגדו

סגור (שטח ב' בשרטוט), וא"כ היו רשות היחיד מן התורה, ואחרי ששטח ב' נעשה רשות היחיד, גם שאר הרחוב (שטח ג' בשרטוט) נעשה רה"י, כי שטח ב' שהוא רה"י, הוא כעין מחיצה שלישית לשטח ג'. ובוה נעשה הכל רה"י.

ג' יסודות לדברי החזו"א

והנה ראשית צריך לדעת שדברי החזו"א בנויים על כמה חידושים שנחלקו בהם הפוסקים. א. מבואר בגמ' ובשו"ע (סי' שס"ב ס"י) שדין עומד מרובה הוא רק עד י' אמות, ובמקרה כזה העומד מרובה נמשך על כל הרחוב של רחוב ג', שהוא לפחות ט"ז אמה, ואין אומרים עומד מרובה. אבל חידש החזו"א שדברי הגמ' והשו"ע הם רק מדרבנן, אבל מדאורייתא יש דין עומד מרובה גם יותר מ"ז אמה. ונחלקו בוה הבית אפרים והמשכנתא יעקב.

ב. הטעם שהעירוב של צורת הפתח אינו מועיל ברשות הרבים, משום שקי"ל אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ונחלקו ר' יהודה ורבנן (עירובין דף כב.). האם גם בפסי ביראות שיש "שם ד' מחיצות" הרבים מבטלי מחיצתא. ולהלכה, כתב הביאור הלכה (סי' שס"ד ס"ב ד"ה ואחר) שהשו"ע ורוב

בנינים	ג	בנינים
	ב	רחוב א'
	ג	בנינים

הפוסקים פוסקים כר' יהודה וכן יוחנן שגם בכה"ג אתו רבים ומבטלי מחיצתא. אבל החזו"א צידד שדעת השו"ע וחלק מהראשונים שפוסקים כחכמים וכן אלעזר, ולפ"ז כתב שלהלכה כאשר יש שם ד' מחיצות, אין רבים מבטלים המחיצות. ולפ"ז הוסיף החזו"א

שעומד מרובה ג"כ נקרא שם ד' מחיצות, ולא רק כשיש ד' רוחות, אלא גם מג' רוחות נחשב שם ד' מחיצות, כיון שפוסקים שבג' מחיצות היו רה"י.

ג. כדי לבטל דין רשות הרבים גם משאר הרחובות, חידש החזו"א שמקום שדינו כרה"י, נחשב מחיצה, ויכול להיות מחיצה שלישית לקטע הרחוב שלפניו ואחריו (שטח ג' בשרטוט), ועי"ז שטח ג' נעשה רה"י, וממילא נעשים גם שאר הרחובות שפונים אליו רשות היחיד. וכידוע הקשה הגר"א פלצנינסקי זצ"ל מדברי התוס' (עירובין שם ד"ה חייבין) שכתבו שאמצע הפילוש של רחובות ירושלים (כעין שטח ב' בשרטוט), הוא רשות הרבים, גם כאשר כל המשך הרחובות שמסביבו הם רשות היחיד (כגון לר' יהודה שבשתי מחיצות היו רה"י). והחזו"א דחק וחדש לחלק שדברי התוס' הם רק לר' יהודה ולא לרבנן. והאריכו בוה במכתבים זה לזה, ואכמ"ל.

דברי הביאור הלכה ע"ד החזו"א

הרי מבואר שדברי החזו"א בנויים על ג' חידושים גדולים. והנה המשנ"ב כבר רצה לומר את הפתרון של החזו"א, אבל ע"י חידוש אחד בלבד, שכתב בביאור הלכה (סי' שס"ד ס"ב) שקשה מאוד על מה סמכו העולם ברחובות שאין בהם שישים ריבוא, הרי הרבה ראשונים סוברים שכל רחוב ט"ז אמה הוא רשות הרבים, ולכן כתב שלפי השיטות שפוסקים כחכמים שאין הרבים מבטלים כשיש "שם ד' מחיצות", א"כ מן התורה גם לצורת הפתח יש דין זה, ולפי שיטה זו צ"ל מש"כ בגמ' שאין מערבים רשות הרבים אלא בדלתות ולא בצוה"פ. היינו מדרבנן, ולפ"ז צ"ל שבדין דרבנן הקלו שבלי שישים ריבוא אינו רה"ר וא"צ דלתות. הנה זה דומה להיתר של החזו"א, רק במקום להשתמש בעומד מרובה שצריך לזה עוד ב' חידושים, כתב הבה"ל כע"ז בצוה"פ ועי' דין אחד המוזכר באות ב' שיש פוסקים כרבנן. [והחזו"א לא כתב כן, משום שחולק על הבה"ל ואומר שלצורת הפתח אין דין של "שם ד' מחיצות", וא"כ אתו רבים ומבטלי צורת הפתח].

אבל הביאור הלכה דחה את הצד הזה, וכתב שאפילו ברחובות שאין שישים ריבוא זה לא מספיק בשביל להקל לעשות עירוב, כיון שרוב הפוסקים כתבו כר"י שהרבים מבטלים שם ד' מחיצות, ואם אין דלתות ננעלות יש איסור מן התורה וחויב חטאת, והקולא שאין שישים ריבוא, ג"כ הרבה ראשונים חולקים, ולכן גם בצירוף שניהם כתב הבה"ל רק בלשון שאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, אבל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בוה גררא דחויב חטאת. וכן כתב בספר בית מאיר, עכ"ל. הנה דעת הביאור הלכה שחצד הזה לא מספיק גם בתור צירוף לגבי רחובות בתוך העיר, וק"ו שלגבי רחוב ז'בוטינסקי שגם לפי השיטות שצריך שישים ריבוא יש אומרים שזה נחשב שישים ריבוא, והיו רשות הרבים דאורייתא לרוב הפוסקים, ודאי שדעתו שאין להקל בוה.

העירוב כשר לפי החזו"א שאסר לסמוך על העירוב

והנה למעשה בזמננו שיש הרבה ערים גדולות, ותנועת הרכבים מהירה, יש הרבה עירובים עירוניים שיש להם את הבעיה הזו, שמחמת ההכרח הם כוללים רחובות בין עירוניים, ואפילו כאלו המשמשים לשישים ריבוא במשך כמה ימים, או בעיר של שישים ריבוא, וכאשר שואלים אותם על מה הם סומכים, הם אומרים הלא החזו"א מתיר. וכל אדם מבין שלפי החזו"א מותר לטלטל בעירוב עירוני.

והרי זה ההיפך הגמור מדעת החזו"א, הרי החזו"א היה אוסר לסמוך על עירוב, וכידוע היו מעשים רבים שבחורים הגיעו לחזו"א עם חפץ שטלטלו בתוך בני ברק, והחזו"א אמר להם שישאירו את החפץ אצלו ויבואו במוצאי שבת. רק הסיבה לא היתה מצד איסור רשות הרבים, שעל זה היה לו את החשבון הנ"ל, אלא מצד הרבה דברים אחרים, חומים מתנגדים, חומים רופפים ושוקעים, עמודים עקומים, פירצות בקרן זווית, עמוד אחורי הכותל, ועוד. בכל אלו הם לא עושים כחזו"א, וא"כ העירוב אינו כשר לדעת החזו"א.

מי שיכול לסמוך על ההיתר של החזו"א בענין רשות הרבים, שהוא איסור דאורייתא, נגד הרבה פוסקים, הוא רק מי שסומך על הוראותיו בכל דבר וקיבלו כרב, אבל לשאר העם שקיבלו את פסקי המשנ"ב, ודאי שלדעת המשנ"ב מדובר באיסור דאורייתא לרוב הפוסקים.

סיכום ההלכות בטלטול ברחוב ז'בוטינסקי

על כן ברור שהטלטול ברחוב ז'בוטינסקי, יש בו יותר מחשש דאורייתא, הוא קרוב לאיסור גמור. ואף אם יש איזה שיטה המתירה, אינה עיקר ההלכה ואי אפשר לסמוך עליה כלל.

וגם בענין הטלטול ע"י קטן, הרי התבאר לעיל שיש דין חינוך ודין ספיה גם באופן שהאיסור הוא מדרבנן, ק"ו ברחוב ז'בוטינסקי שהאיסור הוא קרוב לדאורייתא ממש. ומה שמקילים לטלטל ע"י קטן, היינו רק בתוך העירוביים השכונתיים באופן שיוצאים שהם כשרים, שמעיקר הדין מותר לסמוך עליהם, והגדולים מחמירים לעצמם. אז יש להקל לענין חינוך, ואולי גם לספיה, שמותר לתת לקטן לטלטל. [לכן יש מחמירים גם בעירובים שכונתיים שלא לתת לקטן לטלטל, אלא רק ממתקים שמטלטל מעצמו לצורך עצמו, כיון שאם מחמירים את השיטות שיש רה"ר בלי שישים ריבוא, הרי להגיד לקטן לטלטל הוא איסור של הגדול מדין ספיה].

בענין הטלטול ע"י גוי, עיין מה שהארכנו לעיל גליון 8, שכיון שמדובר באיסור שלרוב הפוסקים הוא דאורייתא, הרי זה אמירה לגוי באיסור דאורייתא, וק"ל שגם לצורך מצוה אין להתיר, כי אין סומכים על העיסור אלא בדבר שהוא מצוה דרבים [או הפסד מרובה], אבל לשם כיבוד הורים או לצורך עונג שבת, אין להתיר אמירה לגוי.

בענין אמירה לאדם המשתייך לחוג אחר, שמטלטל בלא"ה ברחוב ז'בוטינסקי, ג"כ אין להתיר, דדוקא בדבר התלוי במחלוקת פוסקים באופן שגם לדין רבותיו מתירים כהלכה, הרי מותר לו לסמוך על רבותיו, ואז יש אומרים שמותר לומר לו לעשות [כמו שהבאנו לעיל גליון 27], אבל כאן ברור לנו שהצד להתיר את ז'בוטינסקי הוא רחוק ודחוק מאוד, ואנו יודעים שגם הוא צריך להימנע מטלטל, ולא נכון הוא מה שסומך שמותר לטלטל, לכן האומר לו לטלטל מכשילו באיסור, ואין להתיר לתת ליהודי לטלטל.

עוד יש לעיין שאלה שנשאלה בשבוע זה, בענין נשים שעוברות את רחוב ז'בוטינסקי בלי לטלטל כלל, והם נושאות תכשיטים, שבידוע חז"ל גזרו שאסור לטלטלן שמה תורידם להראותן, והשו"ע (סי' ש"ג ס"ח) האריך מדוע נהגו לצאת בתכשיטים ע"ש. ולפי המבואר שם, לדעת הרמ"א יש להקל מצד הסכרה שבזמן הזה אין חשש שתורידם. אבל לשו"ע שההיתר משום שסמכו [לענין דרבנן] על השיטות שאין רה"ר בוה"ז כי אין שישים ריבוא, הרי ברחוב זה יש הרבה שיטות שנחשב שישים ריבוא. וא"כ יש מקום (בפרט לבני ספרד) לאסור לטלטלם ברחוב ז'בוטינסקי. ועיין.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM